

מהגרים ישראלים בחו"ל - המשכיות יהודית או התבוללות?

ד"ר לילך לב ארי

מרכז רפפורט באוניברסיטת בר-אילן

סקירת המחקר: ד"ר דוד מיטלברג

מחקר חדש זה עוסק בקהילות של ילידי ישראל המתגוררים בארצות אירופה, בייחוד באלה החיים באנגליה ובצרפת, ובוחן את השאלה באיזו מידה ישראלים מהגרים תורמים להמשכיות העם היהודי בתפוצות ובאיזו מידה הם מהווים קבוצה מועדת להתבוללות.

המחקר מנסה להתחקות אחר מגמות של המשכיות יהודית בקרב הדור הראשון, כלומר ישראלים אשר היגרו לחו"ל, בדרך כלל כבעלי משפחות ובעת המחקר מרביתם נשואים ובגילאי 35 ומעלה, לעומת צעירים, רווקים ובני "דור וחצי" (שנולדו בישראל אך התחנכו חלק או מרבית חייהם בחו"ל) ובני הדור השני (ילידי חו"ל). חלקם הגדול של המהגרים הישראלים לדורותיהם השיב לשאלונים (126) והנתונים עובדו סטטיסטית. 23 ישראלים רואיניו פנים אל פנים.

ממצאי המחקר עולה כי בני הדור הראשון, כמעט כולם נשואים לבני/בנות זוג יהודים בעוד שכרבע מהישראלים הצעירים, בני "דור וחצי" ודור שני נישאים בנישואי חוץ או חיים עם בן/בת זוג לא יהודים וחווים תהליך מואץ של התבוללות. כמו כן, בני הדור הראשון שומרים על זיקתם ליהדות ולישראל, בעיקר באמצעות קשר הדוק עם ישראל ובאמצעות שימור של התרבות הישראלית, בעוד בני "דור וחצי" ודור שני נמצאים בתהליך מתמיד ומדאיג של היטמעות בחברה הלא-יהודית הבאה לידי ביטוי בכך ש-23% מהצעירים מקיימים יחסים חברתיים הדוקים עם הקהילה הלא יהודית (בניגוד ל-8% מקרב הדור הראשון); 33% מקיימים עימה יחסים כלכליים הדוקים (לעומת 26% בקרב הדור הראשון) ו-30% מבלים את שעות הפנאי שלהם עם חברים לא יהודים (בהשוואה ל-5% בקרב הדור הראשון).

לגבי יחסי גומלין עם הקהילה היהודית, מרבית הישראלים במחקר זה אינם משתייכים אליה וכמעט שאינם פעילים בקהילה היהודית. הניכור מהקהילה היהודית בולט יותר בקרב הצעירים, "דור וחצי" ודור שני: 61% מהנשאלים הצעירים ציינו כי אינם משתייכים לקהילה היהודית במקום מגוריהם ואינם פעילים בה. הצעירים, בני "דור וחצי" ודור שני חיים בשיעורים גבוהים יותר מאלה של הדור הראשון בשכונות לא יהודיות (77% ו-41% בהתאמה).

הצעירים ציינו כי הם ממעטים להשתמש בשפה העברית. כמו כן קיים קושי בקרב הצעירים, בשמירת הזהות הישראלית בשל מיעוט מקומות בילוי ומרכזים ישראליים, ובעיקר בשל חוסר רצון למפגש עם ישראלים אחרים, בד בבד עם שאיפה להתערות בחברה הכללית.

שאלת המשכיות היהודית של קבוצת הצעירים, הרווקים ובני "דור וחצי" ודור שני היא בעייתית יותר. בעוד בני הדור הראשון נשענים על זהותם הישראלית כבסיס איתן להמשכיות ישראלית-יהודית בחו"ל, הצעירים וצאצאי הדור הראשון נמצאים במצב שונה, ומנגנוני שמירת הזהות היהודית שלהם אחרים ואף פחות יעילים מאלה של הוריהם.

הערות

א. פרספקטיבה היסטורית: כבר בשנות השמונים פרסמנו מחקר על ירידת בני הקיבוץ דאז שהצביע על אותה מגמה של התבוללות של צעירי הקיבוץ בחו"ל. במחקר הנוכחי, הנתונים חריפים אף יותר ומדווחים על מגמות דומות בקרב צעירים שאינם בני קיבוץ ומייצגים חתכים רחבים יותר בחברה הישראלית.

ב. לאור מחקרים אלה יש לחזור ולומר שיהדות ישראלית איננה ברת העברה לחברות מחוץ לישראל. תרבות זו עשירה במסגרת החברה הישראלית אך דלה למדי כאשר מדובר בנשיאתה למדינות בחו"ל. גם החידושים המרעננים של "התחדשות יהודית" (Jewish Renewal) לא ממש מסייעים בעניין זה, היות והם מאמצים את הצורה של הדת אך ממלאים אותה בתוכן אחר. יש לבחון תבנית מקומית זו, אשר אמנם מוסיפה ממד החסר בחילוניות הישראלית אך יתכן ואין בה די להבניית חיבור רוחני ליהודי התפוצות באשר הם.

ג. תרומה מרכזית בספר נובעת מהעלאת הפרדיגמה "הטרנס לאומית" אל תוך השיח של זהות יהודית. אך נראה שלב-ארי לא מנצלת את הפרדיגמה עד תום לאור הבעיה שעמדה במרכז החיבור.

עמיות יהודית היא בעצם הדפוס המקורי של זהות "טרנס לאומית". ייתכן שרק על ידי ביטוי בולט של עמיות יהודית - בו זמנית בקרב יהודים ישראלים בארץ ובתפוצות וכן בקרב צעירים יהודים לא ישראלים בתפוצות - יבנה קשר רלוונטי ומשמעותי. כפי שציננה לב ארי, בניית גשר בין צעירים ישראלים לבין צעירים יהודים בתפוצות הוא יעד נחוץ על מנת למנוע התבוללות של צעירים ישראלים אלו.

יש הכרח שהגות ומחקר כאחד ימשיכו לפתח את הפרדיגמה של העמיות היהודית כך שהן החוקרים והן הנחקרים יוכלו לפתח שיח משותף על עתידנו היהודי. למען מטרה זו, ספרון זה תורם תרומה חשובה ומכרעת.

ד"ר לילך לב ארי

**ראש החוג לסוציולוגיה, מכללת אורנים
יו"ר הרשות למחקר והערכה במכללת אורנים
מרכז רפפורט, אוניברסיטת בר-אילן**

ד"ר דוד מיטלברג

**מרצה בחוג לסוציולוגיה ובתוכניות ה-M.Ed.
יועץ בכיר באגף העם היהודי, שדמות
מכללת אורנים**